

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ VII Міжнародної наукової конференції

Київ 2023

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України
Лодзинський університет
Шуменський університет
імені Єпископа Костянтина Преславського**

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної наукової конференції 27 жовтня 2023 р.

УДК 811
ББК 81.2

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету
іноземної філології Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова (протокол № 5 від 14 грудня 2023 р.)

Світ мови – світ у мові: матеріали VII Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 27 жовтня 2023 р.; Український державний університет імені Михайла Драгоманова): тези доповідей / уклад. І. В. Воловенко, Т. В. Слива; за заг. ред. Ю. В. Кравцової. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 285 с. електронне видання

ISBN 978-966-931-299-0

Збірник містить тези доповідей учасників наукової конференції, де розглядаються актуальні проблеми історичного розвитку мови, взаємозв'язку мови та мислення, мови як феномена культури, її ролі в міжкультурній комунікації, мовної семантики, лексико-граматичних інновацій, функціонування мовних засобів у різних типах дискурсу, сутності мовної особистості, прикладні аспекти вивчення мови.

Призначено для філологів – учених, викладачів, студентів.

ISBN 978-966-931-299-0

© Автори статей, 2023

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2023

Література:

1. *Allcott H., Gentzkow M.* Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*. 2017. Vol. 31, no. 2. P. 211–236.
2. *Kovach B., Rosenstiel T.* *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press, 2001. 205 p.
3. *Pasławska P., Popielska-Borys A.* Phenomenon of Fake News. *Social Communication*. 2018. Vol. 4. P. 136–140.
4. *Pennycook G., Rand D. G.* The Psychology of Fake News. *Trends in Cognitive Sciences*. 2021. Vol. 25, no. 5. P. 388–402.
5. *Tandoc Jr. E. C., Lim Z. W., Ling R.* Defining «Fake News»: A typology of Scholarly Definitions. *Digital Journalism*. 2018. Vol. 6, no. 2. P. 137–153.

І. А. Блинова
Київ, Україна

ПОВТОР ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ЧОРНО-ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ (на матеріалі англомовної прози)

Аналіз англомовної прози чорно-гумористичного спрямування кінця ХХ – початку ХХІ ст. доводить, що основним засобом створення стилістично актуалізованого контексту на мовному рівні є повтор. Під повтором розуміють, по-перше, принцип, що лежить в основі побудови деяких стилістичних прийомів; по-друге, загальну назву низки стилістичних прийомів. Повтор є дієвим засобом створення комічності, зокрема чорного гумору [1, с. 404].

Відповідно до належності повторюваної одиниці до того чи іншого мовного рівня виокремлюють: звуковий повтор (алітерацію, асонанс, рифму, звукову анафору тощо); морфемний повтор; лексичний повтор (позиційно-лексичний повтор, лексичну анафору тощо); морфологічний повтор (повторення граматичних форм); синтаксичний повтор (синтаксичний паралелізм) [5, с. 72–73; 6, с. 341–342]. Згідно з розташуванням повторюваних одиниць у тексті виділяють повтори контактні та дистантні, які поділяються на впорядковані і невпорядковані.

Стилістична функція повтору значною мірою залежить від лексичного значення повторюваних елементів. Для будь-якого різновиду повтору характерна емпатизація висловлювання. Повтор актуалізованої одиниці, що супроводжується порушенням передбачуваності її розгортання і безпосереднього оточення, виступає

текстотвірним засобом, який концентрує навколо себе всі інші компоненти.

Розглянемо більш детально позиційно-лексичний повтор. Це різновид повтору, сутність якого полягає в тому, що в синтаксичній конструкції (реченні або складному синтаксичному цілому) декілька разів повторюється синтаксична позиція (позиції) з таким самим лексичним наповненням. Така повторюваність пов'язана з вираженням додаткової інформації експресивного характеру.

Матеріалом дослідження є оповідання Раймонда Карвера «Why, Honey?» («Навіщо ж, дорогий?») [4]. Очевидно, Р. Карвер є найбільш значною і впливовою фігурою на хвилі американського реалізму минулого століття: йому приписується не тільки відродження короткого оповідання як художньо виправданої форми, а й удосконалення мінімалістичної прози [2; 3]. Дослідники творчості Р. Карвера констатують факт використання письменником чорного гумору в прозі, наводять цінні інтерпретації естетики, а також звертають увагу на психосоціальне значення творів. Наявність невизначеної «загрози» в гнітючих ситуаціях чорного гумору – порівняно з європейською традицією екзистенціального письма та його американських попередників – пом'якшується через гумор та жарти [7].

Так, чорно-гумористичною тональністю оповито аналізоване оповідання, в якому суперечливо зображено стосунки сина та матері, а центральними мотивами є брехня та погрози. Оповідь ведеться у формі листа, у якому мати розповідає незнайомцю історію дорослішання її дитини – хлопчика, який з п'ятнадцятирічного віку почав дурити матір і брехати їй (спочатку стосовно дрібниць, пізніше – серйозних речей, наприклад: знущання над тваринами, вбивство людини), а після закінчення коледжу досяг успіху в політичній кар'єрі.

Наскрізно в тексті позиційно-лексичним повтором є фраза «Why, honey?»: *I keep asking myself why but I don't have the answer. Why, honey?* [4, с. 132]. Повторювана предикативна одиниця являє собою односкладне питальне речення, ускладнене звертанням «*honey*». Це питання постає риторичним, а позиційно-лексичний повтор сприяє актуалізації таких емоційно-експресивних значень, як жалю, осуду, любові, страху.

Повторювані одиниці розташовані дистантно. У зазначеному творі спостерігаємо варіативність наведеного висловлювання, зокрема: *Why didn't he just tell the truth? I couldn't understand* [4, с. 130]; *Why did you? Please tell me why?* [4, с. 133]. Таке часткове граматичне перетворення (доповнення / розширення) риторичних питань з питальним словом «*why*» у наведених прикладах призводить до якісних зрушень – нарощування семантики, лексико-семантичної

структури: з одного боку – стурбованість матері, безумовно, викликає співчуття, з іншого – розпач, до якого можуть довести підлітка постійний материнський контроль і підозри.

Позиційно-лексичний повтор є явищем поліфункційним. На основну, виокремлювальну-підсилювальну функцію, що реалізується в актуальному членуванні речення, нашаровуються і часто набувають у конкретному контексті першочергове значення інші функції, які можуть бути вираженням як синтагматичних особливостей тексту, так і його різноманітних емоційно-експресивних характеристик. Як бачимо, в аналізованому оповіданні з більшим спектром контекстних реалізацій наявні такі функції, як-от: характерологічна, де є характеристика психологічного стану персонажа (страх, манія переслідування), а також функція створення ефекту внутрішнього мовлення, де повтор є монологом-звертанням (матері) до уявного співрозмовника (сина або незнайомця).

Зазначимо, що вказане речення є назвою твору – «Why, Honey?». Як правило, у прозовому творі (оповіданні) заголовок уособлює одну з його сильних позицій: він є актуалізатором практично всіх текстових категорій. Серед інших важливих і визначальних функцій заголовка розкриття концептуальної значимості твору, без сумніву, є основою: цілісний, повністю завершений текст несе змістовно-концептуальну інформацію, а головне авторське її формулювання міститься в заголовку.

Отже, заголовок виражено концептуально маркованими одиницями, які, занурюючись у конкретний контекст, що їх оточує, несуть на собі навантаження смислу всього твору і привносять нове значення. За допомогою позиційно-лексичного повтору відбувається набуття читачем концептуально нового знання: картина, представлена читачеві, є суб'єктивною і відображає лише точку зору одного з учасників подій – матері, чий неспокій зумовлений погрозою фізичного насилля сина над нею. Однак допускається й інше прочитання цієї історії, в якій різка, часом груба поведінка сина пояснюється материнською гіперопікою та вторгненням в його особисте життя, а страх матері – її власним навіюванням. Аналізоване висловлювання-повтор при цьому відіграє важливу роль у сюжетно-композиційній будові твору.

Література:

1. *Стилістика української мови.* Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
2. *Bloom's Major Short Story Writers. Raymond Carver.* USA: Chelsea House Publishers, 2002. 87 p.
3. *Campbell E. Raymond Carver: A Study of the Short Fiction.* New York: Twayne, 1992. 177 p.

4. *Carver R.* Collected Stories. N.Y.: The Library of America. 2009. 1019 p.
5. *Kukharensko V. A.* A Book of Practice in Stylistics. Вінниця: Нова книга, 2000. 160 с.
6. *Wales K.* A Dictionary of Stylistics. London, New York: Longman, 2001. P. 341–342.
7. *Zhou J.* Black humor in Raymond Carver's short fiction: Thesis. University of Hong Kong, Pokfulam, Hong Kong SAR, 2004. 257 p.

О. А. Боговик
Дніпро, Україна

МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ КОНТИНУУМ У МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ

Мова відіграє роль найкращого способу трансляції усної та писемної культури будь-якого суспільства, що відбувається завдяки її участі у розвитку соціального знання. Зв'язок мови і культури очевидний, адже мова, як і культура, містить символи, які допомагають ідентифікувати окреме суспільство. Окрім того, мова – важливий інструмент міжкультурного посередництва, за допомогою якого відбувається обмін культурною спадщиною та спонукання представників різних культур до діалогу. Для здійснення якісної комунікації представників різних соціокультурних систем необхідний посередник, яким виступає переклад. За невдалого перекладу повідомлення може отримати помилкову інтерпретацію, а дискурс – призвести до непорозуміння, коли адресат виявляється не здатним зрозуміти передбачуваний мовцем контекст.

Оскільки культура – це спосіб мислення та поведінка, притаманні певному суспільству [1, с. 99], то кожна спільнота мислить, висловлює ідеї та тлумачить повідомлення на власний розсуд. Обов'язковим учасником комунікації є адресант, який кодує повідомлення, яке надсилається адресату. Останній має декодувати повідомлення, зберігаючи передбачуваний відправником зміст за допомогою коду, який є мовою. Процес обміну інформацією ускладнюється, якщо йдеться про спілкування представників двох культур: «Весь репертуар комунікативної поведінки значною мірою залежить від культури, в якій ми виховувалися. Отже культура є основою спілкування, а якщо культури різняться, методи спілкування також відрізняються» [3, с. 32].

Кордони сучасного світу дедалі стають все більш прозорими, не лише завдяки можливості подорожувати або працювати у різних